

DOI: 10.32703/2415-7422-2018-8-2(13)-560-572

УДК 5(4)''15'':929

Червоненко Оксана Володимирівна

Національний науково-природничий музей НАН України
вул.Б.Хмельницького, 15, м.Київ, Україна, 01030
e-mail:entomo@ukr.net

Museo naturale Уліссе Альдрованді та його роль у розвитку природознавства в Європі у XVI ст.

***Анотація.** Уліссе Альдрованді – видатний італійський дослідник природи, перший в історії повний професор природничих наук, який зробив суттєвий внесок в становлення музеїв і наукового природознавства та набув слави називатися “батьком природознавства” (за Карлом Ліннеєм). У статті наводяться розлогі відомості щодо біографії Альдрованді та складний шлях формування його наукових інтересів. Особлива увага у роботі приділяється маловідомій інформації щодо особливостей природничої колекції та унікального музею Альдрованді, які були досліджені автором особисто в університеті м.Болонья (Італія) у 2018 р. Музей, що був задуманий та створений Альдрованді, зберігся до цих пір практично у незмінному стані з невеликими втратами, хоча протягом часу був переміщений у різні установи частково або цілком. Опрацьовані нами каталоги колекцій, складені вченим, відтворюють прагнення вченого обліковувати, каталогізувати та класифікувати доступні йому натуралії, а також предмети іншого походження, які на його думку, відбивали значення природи у житті людини. Надано досить детальний огляд багатотомної (400 томів) ілюстрованої енциклопедії Альдрованді, підґрунтям для якої стала його колекція. Зазначено, що не зважаючи на передові на той час погляди та високу освіченість Альдрованді, в його творах поряд з науковими фактами наводяться найвні інтерпретації з описами фантастичних створінь — русалок, сфінксів, драконів та ін. Разом з цим, вчений бачив та відзначав межу між емпіричним дослідженням природи і його символічною інтерпретацією. Альдрованді був першим з вчених, хто залучив у природничу історію велику кількість власних і безпосередніх досліджень та зібрав наукову колекцію натуралій. Величність задуму, обсяг зібрань та масштабність наукових інтересів вченого вражала його сучасників, які визнавали museo naturale Альдрованді “найкращим кабінетом у Європі та найбільшим мікокосмом природи” того часу. Підкреслено, що колекція натуралій Альдрованді стала складовою частиною соціального та культурного контексту народження природничої історії як дисципліни. Відзначено також надзвичайно велике значення музею Альдрованді як популяризаційної установи, що пропонувала “премудрість” у формі, яка була придатна для сприйняття на той час для поширення наукової інформації.*

***Ключові слова:** музей; природознавство; Європа; Альдрованді; натуралії; наукові колекції XVI сторіччя*

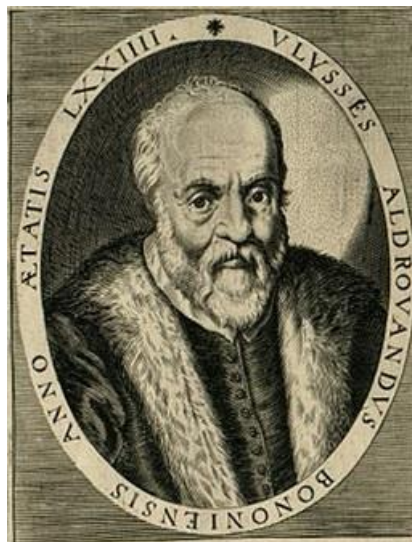
Вступ

Розвиток наукових знань у XIV-XVI ст. суттєво вплинув на уявлення про світобудову та роль людини на Землі. Великі географічні відкриття, геліоцентрична система Ніколи Коперніка змінюють уявлення про розмір земної кулі та її місце у Всесвіті, дослідники природи намагаються дослідити будову людини, тварин та рослин та вивчають процеси, що в них відбуваються. Це стає початком розвитку наукового природознавства. У цей час отримують розвиток мінералогія, ботаніка, зоологія, що їх розвивають відомі дослідники природи Г.

Бауер, Г. Агрикола, К. Геснер, К. Чезальпіно, Г. Ронделє, та ін. Успіху розвитку цих наук, що в епоху Відродження ще були на етапі накопичення фактів, сприяли звіти дослідників про подорожі, які містили описи флори та фауни. Не менш значущим було й створення натуркабінетів (які у різних країнах мали спеціальні назви), де накопичувалися та зберігалися натуралії цілком або їхні частини. Природничі колекції починають використовувати вчені-природознавці, гірські майстри, провізори - як матеріал для наукових досліджень та експериментів. Формально такі "музеї" не були закритими установами. Однак для їхнього відвідання, тим більше, допуску до колекцій, вимагалися рекомендаційні листи авторитетних осіб, що належали до світської, духовної або інтелектуальної еліти. Деякі власники кабінетів мали особливі книги надходжень, де виокремлювали відомих дослідників природи. Таким чином формувався перший досвід роботи з різними категоріями відвідувачів у перших закладах музейного типу.

Метою дослідження є висвітлення основних етапів наукової діяльності Уліссе Альдрованді як першого в історії повного професора природничих наук та визначення ролі створеного ним музею натуралій на становлення природничих наук у Європі.

Рисунок 1. Портрет Уліссе Альдрованде з книги Жан-Жака Буассара «Bibliotheca chalcographica, hoc est Virtute et erudition clarorum Virorum Imagines», що вийшла у 1669 году у Франкфурті під заголовком "Iconum virorum illustrarum"

Методи досліджень

При дослідженні проблеми нами було використано тексти аутентичних документів з бібліотеки болонського університету, в тому числі каталоги та манускрипти, малюнки, літографії, фоторграфії та інш. В роботі застосовано типологічний, хронологічний, порівняльний методи історичного пізнання, що дозволили критично оцінити досліджені джерела, а також їх систематизувати. Можливість особисто дослідити автором першоджерела дозволили виокремити недостатньо вивчені відомості та дати об'єктивну оцінку внеску, який зробив Уліссе Альдрованді для становлення наукового природознавства в Європі.

При вивченні біографії та аналізі наукових творів Альдрованді було також застосовано комплексний системний підхід як методологічний засіб наукового пізнання.

Результати та Обговорення

З другої половини XVI ст. колекціонування різних рідкісних предметів стає захопленням знаті Священної Римської імперії. Збірки ландграфів Гессен-Кассельських (бл. 1577р), герцогів Вюртемберзьких (бл.1600 р.), курфюрстів Бранденбурзьких склали цінні речі та натуралії (предмети природничого походження) [1]. Зібрання ерцгерцога Фердинанда II (1529–1595) займало декілька кімнат, де у двадцяти шафах-кабінетах були старанно розкладені по категоріях дорогоцінні камені та прикраси, музичні інструменти, наукове обладнання, вироби з бронзи, дерева, рукописи, рідкісні природничі предмети [2,3]. Зібрання Фердинанда II було доступним для обраних відвідувачів, а його колекція у замку Амбрас (Австрія) збереглася до теперішнього часу [4].

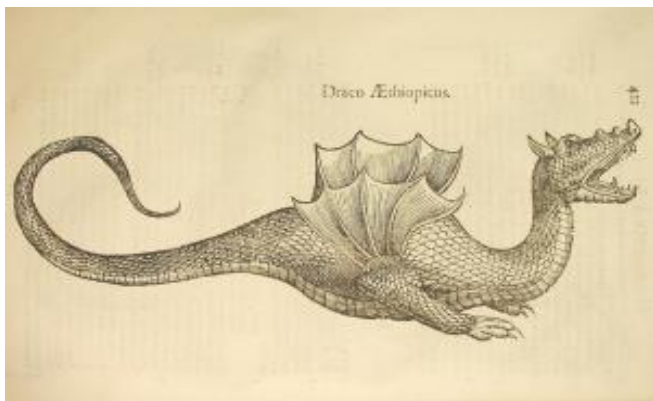
Наприкінці XVI ст. стають широко відомими кабінети, які складаються переважно з предметів природничого походження. Природничі кабінети з'являються у багатьох європейських країнах, але найбільше — в Італії. За деякими джерелами [5,6], у XVI ст. в Італії існувало не менш як 250 природничо-наукових кабінетів, або *museo naturale*, як їх називали тоді. Відмінності та неповторності кожному з італійських природничих кабінетів надавали сукупність рис та особливості предметів зібрання, що принципово відрізняли їх від інших музейних закладів епохи.

Найбільшими колекціями того часу в Італії славилися кабінет Франческо Кальчоларі (1521–1600) у Вероні, Микеле Меркаті (1541–1593) у Римі, Ферранто Імперато (1550–1625) у Неаполі [7]. Однак одне з найбільш ранніх та видатних зібрань належало видатному досліднику природи, професору натурфілософії Болонського університету, директорові Болонського ботанічного саду Уліссе Альдрованді [8].

Історія природознавства виділяє серед енциклопедистів XVI ст. Уліссе Альдрованді, що народився 11 вересня 1522 року у Болоньї [9]. Альдрованді мав дворянське походження. Його батько – Тезео Альдрованді був нотаріусом. Мати – Вероніка Марескалькі була кузиною папи Григорія XIII. Коли Альдрованді минуло 7 років, його батько помер, залишивши родину у скрутному матеріальному стані. А в 12 років його віддали навчатися математики, хоча юнак прагнув подорожувати і навіть декілька разів тікав з дому до Риму і навіть одного разу дістався Іспанії. Він сам повернувся до Болоньї після важкої та небезпечної подорожі та почав збиратися на Святу землю. Однак нестача коштів змусила юнака змінити плани і він почав, за бажанням матері, учитися: його батьки готували сина до комерційної діяльності та планували для нього кар'єру нотаріуса. Відповідно до планів Уліссе вивчав у Болонському університеті гуманітарні науки, філософію, юриспруденцію, математику та медицину. Він був вже близько до отримання ступеню, що надав би йому можливість займатися комерційною діяльністю, але захопився філософією та

продовжив освіту у Падуї. Тут захоплення Альдрованді знов змінилося, і він продовжив заняття з математики та почав вивчати медицину.

Рисунок 2. Ілюстрації з книги У.Альдрованде «Історія змій та драконів» (Болонья, 1640) та гравюра з сучасної експозиції (фото автора)

Юнак цікавився наукою та був позбавлений інтересу до суспільно-політичних питань. Не зважаючи на це, у 1549 році його звинуватили у ересі, позбавили волі та відправили до Риму виправдовуватися. З метою уникнути покарання у вересні того ж року вчений публічно покаявся. Однак, до квітня 1550 року він був під домашнім арештом. Завдяки заступництву папи римського, Альдрованді було звільнено, і він продовжив займатись наукою. Час перебуванні у Римі Альдрованді використав для знайомства з іншими вченими. Пізніше він продовжив спілкування з ними та почав захоплюватися природничими дисциплінами – ботанікою, зоологією та геологією. В цей час він зблизився з особистим лікарем кардинала Турнона Гійомом Рондле. Альдрованді багато допомагав йому у вивченні риб, яких вони разом купували на

рибному ринку. Нарешті, заняття його так захопили, що він почав збирати свою власну колекцію та забажав створити свій музей у Болоньї.

Альдрованді повертається до Болоньї. Влітку 1551 року він організовує та очолює декілька експедицій у різні провінції Італії з метою збору рослин. Але у рідному місті Альдрованді затримується недовго. Залишивши риб, він займається медичною ботанікою під керівництвом Луки Гіні та разом з ним відправляється до Пізи, щоб відвідувати лекції вченого.

Через два роки, у віці 31 року, Альдрованді нарешті отримав вчений ступінь доктора медицини та філософії. Він повернувся до Болоньї та був уведений до Колегії докторів Болоньї, що давало йому змогу займатися як приватною практикою, так і викладацькою діяльністю в університеті. З 1554 року Альдрованді починає викладати в університеті Болоньї філософію та логіку, але викладацька діяльність йому не подобається, і він займається нею лише для отримання засобів для існування.

Увесь вільний час Альдрованді присвячував подорожам, у яких збагачував свої знання та колекції безпосереднім спостереженням за природою. З часом серед своїх учнів він знайшов соратників та помічників, які подорожували разом з ним у експедиціях. Поступово його лекції та колекції залучали все більшу кількість слухачів та відвідувачів і у 1559 році його кафедру розширюють. Альдрованді стає професором філософії, а ще через два роки – першим повним професором природничих наук у Болоньї (*lectura philosophiae naturalis ordinaria de fossilibus, plantis et animalibus*) [10]. Унаслідок цього призначення Альдрованді отримав можливість здійснити свою мрію про створення університетського (міського) ботанічного саду та облаштування Museo naturale.

Наука становила сенс життя для Альдрованді. Все своє довге життя він присвятив збиранню зоологічних і ботанічних колекцій, з яких у нього склався цілий “кабінет”. Спочатку колекція була розміщена у кількох кімнатах його родинного маєтку у Болоньї. Його “музей” у Болоньї мав природничо-наукове спрямування, був по суті грандіозним природничим каталогом, відкритим для дослідників.

Ознайомившись у бібліотеці Болонського університету з каталогом Альдрованді, що має назву “*Index alphabeticus rerum omnium naturalium in museo appensarum incipiendo a trabe prima*”, ми побачили, що у переліку музейних предметів відсутні антикварні речі, які зустрічалися у подібних колекціях того часу. Альдрованді цікавили виключно тварини, рослини та камені. Зібрати колекцію, що представляє природу усього світу — таку мету мав Уліссе Альдрованді. Він хотів зібрати, проаналізувати, описати та представити всі наукові знання про “три царства природи”, що були накопичені до того часу [11, 12]. Альдрованді збирав та каталогізував рослини, мінерали, раковини, анатомічні препарати. Тривалий час для кабінету формуються гербарії, виготовляються чучела звірів, птахів, риб, складаються колекції комах. У зібранні були представлені 11 тисяч зразків рослинного, тваринного світу та мінералів, 7 тисяч одиниць гербарних аркушів з рослинами, а також декілька десятків тисяч майстерно виконаних зображень, що відтворювали ті зразки, що Альдрованді не зміг дістати.

Більше 30 років він щедро оплачував роботу художників, що готували ілюстрації до енциклопедії природничої історії. До 1595 року кабінет нараховував орієнтовно 8 тис. темперних зображень представників флори та фауни, що слугували візуальним доповненням до реальних зразків засушених рослин, тварин, зокрема фруктів та мінералів [13].

У двох головних виставочних шафах колекції Альдрованді було декілька тисяч шухляд, всередині яких можна було виявити менші. Таким чином складалася певна систематизація зборів та відтворювалося прагнення господаря каталогізувати та класифікувати надходження [8].

Підвішені до стелі та стін, засушені та у скляних ємностях, експонати вабили відвідувачів та викликали здивування, що у досить обмеженому просторі зібрана надзвичайна кількість натуралій. Цікавість до колекцій професора з часом все збільшувалась, так само, як і кількість відвідувань.

Для обліку відвідувачів Альдрованді навіть склав каталог відвідувачів та розділяв їх за місцем проживання та “згідно з положенням, заняттям та професією”. У книзі з золотим обрізом з червоною обкладинкою з коштовної тканини господар акцентував увагу на знаменитих гостях.

Сучасники були у захваті від колекції та висловлювали благоговіння перед здібностями колекціонера Альдрованді. Сам майстер пишався своїм творінням та називав його “восьмим чудом світу” [5]. Величність задуму вченого вражала й його колег-дослідників. Всі вони також були зайняті реалізацією своїх власних енциклопедичних проектів, але визнавали кабінет Альдрованді “кращим кабінетом у Європі” та “найбільшим мікрокосмом природи” того часу, що може конкурувати лише з колекцією Конрада Геснера [12].

Колекції Альдрованді у 1657р. були поєднані з збірками Марчезе Фердінандо Коспі, а у 1677 р. вийшов перший загальний каталог. До 1742 р. Колекція зберігалася у Palazzo Publico, пізніше у Palazzo Roggi, але у XIX ст. колекція була розділена та зберігалася частинами у різних місцях. Тільки у 1907 р. значна частина колекції була знов об'єднана та повернута на зберігання до Palazzo Roggi у Болоньї, де на честь 400-річчя з дня смерті Альдрованді була представлена у 2005 році. Нині музей Альдрованді зберігається в спеціально відведеному приміщенні з аутентичними меблями, підставками та етикетками до предметів. (рис.3).

Збірка Альдрованді стада підґрунтям для написання багатотомної енциклопедії. Науковий спадок професора склав близько 400 томів, більша частина творів залишилася неопублікованою [8,14]. Його різні твори нагадують частини однієї великої енциклопедії: “Орнітологія, тобто історія птахів у дванадцяти книгах, що оповідає про хижих птахів” (1599); “Другий том орнітології про наземних птахів, їхній спів та харчування” (1600); “Сім книг про розтин тварин” (1602); “Третій та останній том орнітології про водоплаваючих птахів та птахів, що живуть біля води” (1603); “Чотири книги про викопних тварин та скам'янілості” (1606); “Історія всіх четвероногих парнокопитих” (1613); “П'ять книг про риб та одна про китів” (1613); “Три книги про живородних четвероногих та дві книги про яйцекладучих четвероногих” (1637); “Історія змії та драконів у двох книгах”

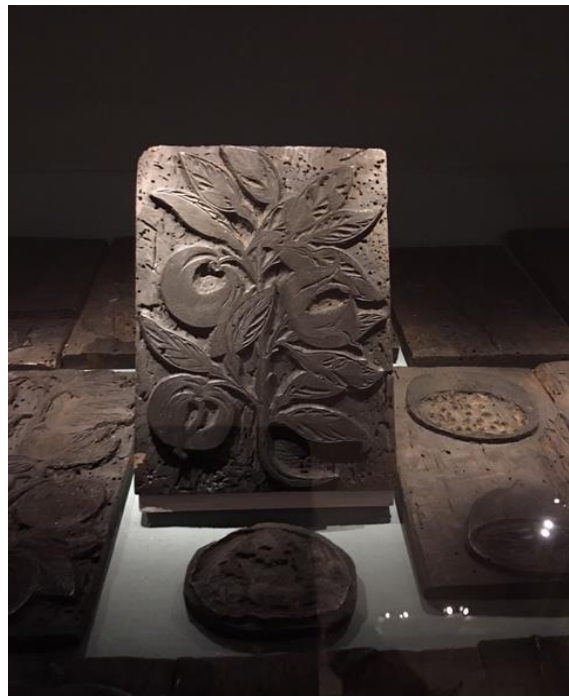

(1640) [15]; “Історія монстрів з відступленням про історію тварин” (1642); “Про мякотілих, ракоподібних, черепокожих та зоофітів”, “Про комах”, “Музей металів” (1648); “Дві книги про дендрологію, тобто про історію дерев” (1668) [16].

За браком коштів у автора лише чотири перші роботи Альдрованді були опубліковані при його житті. Любов'ю до науки та невичерпною працьовитістю він прихилив до себе кількох меценатів, які допомогли надрукувати декілька з його творів. Труди були видані розкішно, з великою кількістю ілюстрацій, що були намальовані спеціально для видання художниками. Всі видані книги — in folio, надруковані латиною, з підзаголовками на полях. Окремо винесені малюнки та схеми. Хоча частина малюнків була запозичена у Геснера, Ронделе та Белона, фактичний матеріал описів у Альдрованді був значно ширшим та більш сучасним, ніж у попередників. Так, в його роботах надаються описи та малюнки тварин Африки, Індії та Америки. Окрім цього, автор подає відомості про анатомічні особливості деяких тварин, зокрема кістяки орла, страуса, кажана, іноді описує їхню мускулатуру та внутрішні органи. Цікаво, що Альдрованді кажанів та страуса не вважає птахами, на відміну від попередників, а відносить до “птахів проміжного характеру” – групу між птахами та ссавцями. Альдрованді робить спроби класифікувати тварин за принципом спорідненості, подібно до англійського лікаря та натураліста Едварда Уоттона, який поклав у основу своєї системи класифікацію Аристотеля [17]. Уоттон у своїх роботах наводить групи однокопитних, двокопитних та багатокіпитних, а також розділяв безхребетних на комах, ракоподібних, м'якотілих та зоофілів. Запропонована ним класифікація тварин була частково природньою, а частково доволі штучним об'єднанням різнорідних тварин [9].

Для більш цільного уявлення про характер творів Альдрованді вважаємо за доцільне навести загальну характеристику одного з творів видатного природознавця. Альдрованді у своїх роботах намагається класифікувати деякі групи тварин за певними ознаками. Наприклад, у труді “Про комах” він розділяє комах на угруповання водних та наземних, крилатих та безкрилих, двукрилих – чотирикрилих, безногих – з ногами і т.д. Але до комах Альдрованді відносить окрім власне комах, також і червей, павуків та багатоніжок. Разом з цим запропонована класифікація, не зважаючи на її штучність та сплутаність, є суттєвим кроком вперед на шляху до наукової систематики.

Окрім питань класифікації, автор у наведеній вище роботі приділяє увагу окремим, важливим на його думку, комахам, зокрема, бджолам. У розділі про бджіл є підзаголовки: стать, зір, слух, звук, політ, парування, народження та розвиток, використання меду та медичні властивості, а потім — пов'язані з бджолами передбачення, символіка, епіграми та інша інформація, наприклад “мудрість бджіл”, “розважливість бджіл” або “необхідність наслідування у суспільному житті”, що відбиває тло, на якому було написано цей підрозділ. Велика увага приділяється використанню воску у підрозділі “Використання при письмі, малюванні, для виготовлення статуєток, для печаток, для освітлення та т.д.” [13].

Рисунок 3. Сучасний вигляд експозиції Museo naturale Уліссе Альдрованді м. Болонья (Італія)
(фото автора)

Іншим групам комах увага у творах Альдрованді приділялася відповідно до їхнього зв'язку та значенню у житті людини. Метелики, мурахи, жуки, комарі, бабки, цикади, таргани – всі вони отримали свої характеристики у творі дослідника.

У роботах Альдрованді поряд з цікавими фактами та науково підтвердженими відомостями наводяться курйозні та наївні інтерпретації. Наприклад, у роботі “Історія змії та драконів у двох книгах” (Болонья, 1640) [18] автор наводить зображення драконів (рис.2). У творі “Про бескровних тварин” наводяться вигадані форми, в тому числі й широко відоме дерево з “морськими качечками”. Деякі джерела і сьогодні вважають Альдрованді компілятором [14]. Але це не відповідає дійсності. Головна претензія, яку висувають Альдрованді наступні покоління – це невміння чітко відокремити результати власних досліджень від відомостей, що він позичає у Плінія, набуває з бестіаріїв та інших недостовірних джерел. У творах Альдрованді зустрічаються монстри, русалки, сфінкси, дракони та інші фантастичні створіння. Разом з цим він був одним з перших дослідників, хто залучив у природничу історію велику кількість власних та безпосередніх досліджень, зібрав колосальну колекцію натуралій, яку перетворив з часом на музей, який відіграв суттєву роль у становленні наукових знань.

У кінці життя Альдрованді вважав свою роботу завершеною, але був доведений до злиднів. У 1603 році професор заповідав сенату Болоньї свої рукописний спадок та кабінет. Професор помер 4 травня 1605 року у рідному місті. Його колекції були пізніше придбані та збільшені Фердинандом Коспі, поєднавши з ними свої зібрання [6,8].

Висновки

Характеризуючи Museo naturale Альдрованді, треба відзначити, що музей відповідав принципам музейних установ та естетичним нормам тієї епохи. Його музей та наукові труди не зробили кардинального перевороту у науці, однак додали особливий внесок у зміну уявлень про взаємовідносини між наукою та філософією. Одночасно музей Альдрованді став прообразом сучасних природничих музеїв Європи. Предмети та колекції у ньому також слугували експериментальним доказом впорядкованості світу. Музей став комунікативним простором, де відбувалась освіта членів суспільства, а наука ставала головним джерелом пізнання світу. В цьому сенсі музей мав надзвичайно важливе значення як установа, що популяризувала науку, пропонуючи “премудрість” у формі, яка була придатна для сприйняття на той час.

У цілому труди Альдрованді були впевненим кроком вперед та сприяли разом з його колекціями розповсюдженню наукових знань, слугували базою для студентів та науковців. Енциклопедичний характер творів першого повного професора природничих наук Альдрованді надавав їм значення довідників для всіх, хто володів латинню, і в, поєднанні з колекціями, відігравав значну роль у розвитку науки того часу. Науковий спадок та колекція Альдрованді стали частиною підґрунтя для становлення природознавства як окремої дисципліни, що в подальшому стає мостом між середньовічними уявленнями про природу і науками XVII століття.

Джерела та література

1. MacGregor A. Introduction. *The origins of museum*. London: Ashmolean, 2017. (University of Oxford). С. 1–5.
2. Scheicher E. The collection of archduke Ferdinand II at Schloss Ambas: its purpose, composition and evolution. *The origins of museum*. London: Ashmolean, 2017. (University of Oxford). С. 29–39.
3. Fucikova E. The collection of Rudolf II at Prague: cabinet of curiosity or scientific museum? Oxford, 1985. 49 с.
4. Mauries P. Cabinets of Curiosities. London: Thames&Hudson, 2002. С.123-146.
5. Olmi G. Science-Honour-Metaphor: italian cabinets of the Sixteenth and Seventeenth centuries. *The origins of museum* / London: Ashmolean, 2017. (University of Oxford). С. 5–17.
6. Грицкевич В. П. История музеев мира [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/3053187/>.
7. Червоненко О. В. Європейські ренесансні колекції натуралій як історична умова виникнення природничих музеїв [Електронний ресурс]. *Науковий щоквартальник "Емінак"* №3(19), 2017. Том2. С.131-137. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0B3nG_d10WKQvcU8zcy0yMXRCZTQ/view.
8. Laurencich-Minelli L. Museography and ethnographical collections in Bologna during the Sixteenth and Seventeenth centuries. *The origins of museum*. London: Ashmolean, 2017. (University of Oxford). С. 17–24.
9. Улиссе Альдрованди [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8,%D0%A3%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%B5>.
10. Юрєнева Т. Ю. Западноевропейские естественно-научные кабинеты XVI-XVII века [Электронный ресурс] *Вопросы истории естествознания и техники*. №4. 2002. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/JOURNAL/VIET/CABINET.HTM>.
11. Сотникова С. И. Природа и музей в культуре эпохи. Исторический экскурс [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://mojuniver.net/priroda-i-muzej-v-kulture-epochi/>.
12. Сотникова С. И. Музеология. М: Просвещение, 2004. 375с.
13. Лункевич В. В. От Гераклита до Дарвина М.: Минпросвет РСФСР, 1960. 468 с. (т.1).
14. Грицкевич В. П. История музейного дела до конца ХУШ ст. [Электронный ресурс] СПб. 2004. Режим доступа : <http://elibrary.spbguki.ru/592224/view#page=1>.
15. Aldrovandi U. *Historiae: Serpantum et Draconum. Libri dvo* // Malvus Antonius Bernina. Bibliopola Bonon. 1640. [Электронный ресурс] Режим доступа: https://books.google.com.ua/books?id=Ce74K-IcGXwC&pg=PA456&lpg=PA456&dq=Aldrovandi+U.+Historiae:+Serpantum+et+Draconum.+Libri+dvo.&source=bl&ots=tGyLzGOeFc&sig=50X7vWfRNrAzZu-FEBA82-XkqtU&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjn6MT-m4HfAhULiKYKHbnQA_IQ6AEwC3oECAgQAQ#v=onepage&q=Aldrovandi%20U.%20Historiae%3A%20Serpantum%20et%20Draconum.%20Libri%20dvo.&f=
16. Aldrovandi U. *Dendrologiae* [Электронный ресурс]. Bonon. 1668. Режим доступа : <https://books.google.com.ua/books?id=MM5YAAAaCAAJ&pg=PT4&lpg=PT4&dq=Aldrovandi+U.+Dendrologiae.+Bonon.&source=bl&ots=LoVNp3ztwu&sig=qSd4zVcsHl8R6dezIj9readPzQU&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjp-be3m4HfAhUCiSwKHdOXC1MQ6AEwCHoECAMQAQ#v=onepage&q=Aldrovandi%20U.%20Dendrologiae.%20Bonon.&f=>
17. Сотникова С. И. Естественноисторическая музеология. Томск: Томский университет, 2011. 250 с.

18. Альдрованде У. История змей и драконов [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://dragons-nest.ru/dragons/booksandarticles/knigi_o_drakonakh/uliss_aldrovandi_istoriya_zmey_i_drakonov.php.

Червоненко Оксана Владимировна

Национальный научно-природоведческий музей НАН Украины
ул. Б.Хмельницкого, 15, Киев, Украина, 01030

Museo naturale Улиссе Альдрованди и его роль на развитие естествознания в Европе в XVI ст.

***Аннотация.** Улиссе Альдрованди - выдающийся итальянский естествоиспытатель, первый в истории полный профессор естественных наук, который сделал существенный вклад в становление музеев и научного естествознания в Европе и приобрел славу «отца естествознания» (по Карлу Линнею). В статье приводятся обширные сведения из биографии Альдрованди и отслеживается сложный путь формирования его научных интересов. Особое внимание в работе уделяется малоизвестной информации об особенностях научной коллекции и музея Альдрованди, с которыми автор ознакомилась лично в университете г.Болонья (Италия) в 2018г. Музей, задуманный и созданный Альдрованди, сохранился до сих пор практически в малоизмененном виде, хотя претерпел множество перемещений целиком или частично. Обработанные нами каталоги коллекций, составленные ученым, демонстрируют стремления автора к учету, каталогизации и классификации доступных ему натуралий и других предметов, которые по его мнению могли отражать значение и место природы в жизни человека. Представляется довольно детальный обзор многотомной (ок 400 томов) иллюстрированной энциклопедии Альдрованди, основой для написания которой стала научная коллекция натуралий автора. Отмечено, что несмотря на высокий уровень образованности и передовые взгляды Альдрованди, в его произведениях рядом с научными фактами сосуществуют наивные интерпретации с описанием фантастических персонажей — русалок, сфинксов, драконов и т. д. Вместе с тем, ученый отличал границу между имерическим исследованием природы и ее символической интерпретацией. Альдрованди был первым, кто привлек в естественную историю обильное количество собственных и непосредственных исследований и целенаправленно собрал огромную коллекцию натуралий. Величие задуманного, количество и качество коллекций и масштабность научных интересов поражала современников Альдрованди, его музей был признан «наилучшим кабинетом в Европе и наибольшим микрокосмом природы» того времени. Подчеркивается, что научное наследие Альдрованди стало составной частью социального и культурного контекста рождения естественной истории как науки. Отмечено также огромное значение музея Альдрованди как популяризационной институции, которая предлагала «премудрость» в форме, возможной для восприятия в то время форме и служила распространению истинных научных знаний.*

Ключевые слова: музей; естествознание; Европа; Альдрованди; натуралии; научные коллекции XVI столетия

Chervonenko Oksana

National Museum of Natural History NAS of Ukraine
15, B.Khmel'nitskogo St., 15, Kiev, Ukraine, 01030

Ulisse Aldrovandi's Museo Naturale and its role in the development of natural history in the Europe of the XVI century

***Abstract.** Ulisse Aldrovandi was a famous Italian naturalist, the first full professor in the history of natural sciences, who made a large contribution into the establishment of museums and the science of*

natural history in Europe. The paper presents detailed information on Aldrovandi's biography and the tangled path of formation of his scientific interests. A special attention is paid to the little known information on features of Aldrovandi's natural history collections and unique museum, which were studied by the author personally in the University of Bologna, Italy in 2018. The museum, which was conceived and created by Aldrovandi, has been preserved practically unchanged with only insignificant losses. Collection catalogues, compiled by the scientist and analysed by us, show Aldrovandi's ambition to account, catalogue, and classify available natural items and other objects that, in his opinion, reflect the role of nature in humans' life. A detailed survey of Aldrovandi's illustrated multi-volume (400 volumes) encyclopedia, which was based on his collections, is presented in the paper. It is highlighted that, despite Aldrovandi's progressive views and high level of education, naive interpretations with descriptions of fantastic creatures such as mermaids, sphinxes, dragons and others are given in his works along with scientific facts. Nevertheless, the scientist saw and noted the boundary between empiric investigation of the nature and its symbolic interpretation. Aldrovandi was the first scholar who involved a large deal of original and direct research into natural history and gathered a scientific collection of natural items. The majesty of his plan, the volume of his collections and scientific interests impressed the scientist's contemporaries, who acclaimed Aldrovandi's Museo Naturale as "the best cabinet of Europe and the largest micro cosmos of nature" in that time. It is emphasised that Aldrovandi's natural history collection became part of the social and cultural context of the emergence of natural history as a scientific discipline. The extremely huge role of Aldrovandi's museum in popularisation is also noted, since it proposed "wisdom" for the spread of scientific information in forms appropriate for sensation at that time.

Keywords: museum; natural history; Europe; Aldrovandi; scientific collections of the XVI century

References

1. MacGregor A.(2017). Introduction.*The origins of museum*. London: Ashmolean. (University of Oxford). pp. 1–5.
2. Scheicher E. (2017). The collection of archduke Ferdinand II at Schloss Ambas: its purpose, composition and evolution. *The origins of museum*. London: Ashmolean (University of Oxford). pp. 29-39.
3. Fucikova E. (1985). The collection of Rudolf II at Prague: cabinet of curiosity or scientific museum? Oxford. 49 p.
4. Mauries P. (2002). Cabinets of Curiosities. London: Thames&Hudson. pp.123-146.
5. Olmi G.(2017)/ Science-Honour-Metaphor: italian cabinets of the Sixteenth and Seventeenth centuries. *The origins of museum*. London: Ashmolean (University of Oxford). pp. 5–17.
6. Grickevich V. P. Istorija muzeev mira. [History the museum of world]. Retrieved from <https://studfiles.net/preview/3053187/> [in Russian].
7. Chervonenko O. (2017). Yevropejs`ki renesansni kolekciyi naturalij yak istoriy`chna umova vy`ny`knennya pry`rodney`chy`x muzeyiv.[European Renaissance natural collections as a historical precondition for the emergence of natural hystory museums]. "Eminak" №3(19). - T.2.-pp.131-137. Retrieved from : https://drive.google.com/file/d/0B3nG_d10WKQvcU8zcy0yMXRCZTQ/view [in Ukrainian].
8. Laurencich-Minelli L. (2017). Museography and ethnographical collections in Bologna during the Sixteenthn and Seventeen centuries. *The origins of museum*. – London: Ashmolean (University of Oxford). pp. 17–24.
9. Ulisse Aldrovandi. Retrieved from : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8,%D0%A3%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%81%D0%B5>. [in Russian].

10. Jureneva T. Ju. (2002). Zapadnoevropejskie estestvenno-nauchnye kabinety XVI-XVII veka.[Western European science cabinets of the XVI-XVII centuries]. *Voprosy istorii estestvoznaniya i tehniki*.[*Questions of the history of natural science and technology*]. №4. Retrieved from: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/JOURNAL/VIET/CABINET.HTM>. [in Russian].
11. Sotnikova S. I. Priroda i muzej v kul'ture jepohi. Istoricheskij jekskurs. [Nature and museum in the culture of the era. Historical excurs]. Retrieved from: <http://moyuniver.net/priroda-i-muzej-v-kulture-epoxi/>. [in Russian].
12. Sotnikova S. I.(2004). Muzeologija. [Museology]. M: Prosveshhenie. 375p.[in Russian].
13. Lunkevich V. V. (1960). Ot Geraklita do Darvina. [From Heraclitus to Darwin]. M.: Minprosvet RSFSR. 468 p. (T.1).[in Russian].
14. Grickevich V. P. (2004). Istorija muzejnogo dela do konca 17 st. S.-Pb. [History of museum until the end of the 18th century]. Retrieved from : <http://elibrary.spbguki.ru/592224/view#page=1>. [in Russian].
15. Aldrovandi U.(1640). *Historiae: Serpentum et Draconum. Libri dvo.* Malvus Antonius Bernina. Bibliopola Bonon. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books?id=Ce74K-IcGXwC&pg=PA456&lpg=PA456&dq=Aldrovandi+U.+Historiae:+Serpentum+et+Draconum.+Libri+dvo.&source=bl&ots=tGyLzGOeFc&sig=50X7vWfRNrAzZu-FEBA82-XkqtU&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjn6MT-m4HfAhULiKYKHbnQA_IQ6AEwC3oECAgQAQ#v=onepage&q=Aldrovandi%20U.%20Historiae%3A%20Serpentum%20et%20Draconum.%20Libri%20dvo.&f
16. Aldrovandi U. (1645). *Dendrologiae.* Bonon. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=MM5YAAAACAAJ&pg=PT4&lpg=PT4&dq=Aldrovandi+U.+Dendrologiae.+Bonon.&source=bl&ots=LoVNp3zwtu&sig=qSd4zVcsHl8R6dezIj9readPzQU&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjpb3m4HfAhUCiSwKHdOXC1MQ6AEwCHoECAMQAQ#v=onepage&q=Aldrovandi%20U.%20Dendrologiae.%20Bonon.&f>
17. Sotnikova S. I. (2011). *Estestvennoistoricheskaja muzeologija.* [Natural History Museology]. Tomsk: Tomskij universitet– 250 p.[in Russian].
18. Al'drovande U. Istorija zmej i drakonov. [The story of snakes and dragons]. Retrieved from : http://dragonsnest.ru/dragons/booksandarticles/knigi_o_drakonakh/uliss_aldrovandi_istoriya_zmey_i_drakonov.php. [in Russian].

Received 10.09.2018

Received in revised form 02.12.2018

Accepted 04.12.2018